

Aviam què us diuen

Lluís Hernández i Sonali
Professor de llengua i escriptor

Molt es parla darre-rament, i és bo, sobre les circumstàncies, els problemes, els defectes, i els protagonistes del nostre sistema d'ensenyament. Cal plantejar-se si es pot encara ensenyar literatura i, específicament, si es pot ensenyar una figura com la de Verdaguer en un entorn d'ensenyament obligatori, que dilueix l'interès que la tria voluntària hauria produït; en un entorn, de crisi, d'inseguretat, d'insatisfacció dels docents, dels discents, dels pares, de les autoritats.

Cal plantejar-se, en primer lloc, per què encara volem que la literatura sigui objecte d'estudi en un ensenyament, repetim-ho, obligatori. I, si, dins d'aquesta matèria, un autor com Verdaguer hi ha ser present. Alguns lectors, previsiblement, ho donaran per fet: fins i tot hi haurà qui considerarà escandalosa o tendenciosa la pregunta: "I és clar que sí!", diran. Però hem de tenir present que existeix també qui, a la mateixa pregunta, respondrà: "Ja era hora que algú s'ho plantegés! No cal estudiar literatura; o, si ens hi hem de resignar, que els autors siguin moderns, estrictament contemporanis". No podem amagar-nos el fet que tenim els instituts plens de professors que pensen que llegir novel·la o ficció és una pèrdua de temps, és una fugida de la realitat. ¿Si el consum de la literatura no forma part dels nostres hàbits culturals o d'oci, té sentit estudiar literatura, estudiar història de la literatura, en la secundària obligatòria?

"I és clar que sí", segur que responen els mateixos que abans havien contestat això mateix. Però altre cop cal dir, i ara ja pot haver

quedat més clar que cal dir-ho: "Parlem-ne!". Perquè no podem donar per fet que tothom està d'acord amb els que hi estem d'acord. És a dir, que hem d'ensenyar quin valor té la literatura precisament a la gent que pensa que la literatura no té cap valor. I també, per descomptat, ho hem d'ensenyar als nostres alumnes.

Quins són, doncs, aquests valors en què hem d'educar? Deixeu-me fer un volt abans de seguir per aquest camí: deixeu-me formular la segona meitat de la pregunta que plantejava abans: per què hem d'ensenyar Verdaguer? La literatura, la cultura, la història de Catalunya, han patit tantes rebolescades de l'any 1902 ençà! No seria millor anar directament als autors moderns, o en tot cas, als noucentistes, als modernistes?

I, altre cop, deixeu-me que deixi aquesta altra pregunta sense resposta, perquè encara en vull formular una altra, més elemental, més primària: Si arribem a la conclusió que sí que hem d'ensenyar literatura (primera pregunta), si arribem a la conclusió que sí que

hem d'ensenyar Verdaguer (segona pregunta), ¿ho podem fer? ¿És possible ensenyar literatura, ensenyar Verdaguer, en les nostres classes, en les aules d'un institut de secundària amb alumnes adolescents (tots), desmotivats (molts), que no entenen ni català (bastants), ni castellà (alguns), fins i tot que odien el professor i tot el que l'envolta (pocs, poquets, però encara són massa)? Quan veig la quantitat de material didàctic que tenim a la nostra disposició els professors de literatura, penso que hi ha molta gent que creu que afrontem una feina impossible: tenim vídeos (per ensenyar literatura!), tenim llibres amb fotos i molts colors (id!), tenim discos (id!), tenim guies de paisatges (id!)... Hi ha molta gent del ram que creu que no es pot llegir a l'ESO, que s'ha de mirar, contemplar, passejar, escoltar: que considera impossible -o innecessari- llegir...

I, és clar, si arribem a la conclusió que no podem fer-ho, que no podem fer llegir, no cal que ens plantegem si ens cal fer-ho.

Permeteu-me que respongui,

d'un cop, totes aquestes preguntes; ho faré amb un experiment: Trieu tres, o quatre, o deu poemes de Verdaguer (o de Carner, Maragall, Riba, Foix, Espriu...).

Quins podeu triar? Els que vulgueu: penseu quins voldríeu haver llegit vosaltres a la seva edat... Si penseu, escèptics, que no és possible, que els adolescents d'avui no volen llegir Verdaguer, anem malament: si vosaltres no creieu en Verdaguer, més val que no ho intenteu: proveu amb lletres de cançons de La Trinca i coses així... Llavors, a classe, a llegir: en veu alta, amb orgull, o amb delicadesa, però amb seguretat; primer el professor, després, per torns, els alumnes; o a la inversa. Si voleu, especialment als primers cursos, els feu aprendre de memòria un parell d'estrofes del *Canigó*, o un poema curt tot sencer. I quan tinguin el text ben conegut, el torneu a llegir, mirant el que hi diu. Si us diuen que és cursi, sempre els podeu dir que ja els agradaria tenir un pare que pogués, que sabés, escriure coses així, i que no tingués vergonya de fer-ho; no patiu si no us donen la raó: en teniu i ells ho saben. Quan calgui, per explicar una metàfora o el sentit d'alguna paraula, els expliqueu com anaven les coses a la Barcelona de llavors... I quin tipus de gent llegia a Verdaguer... I per què el llegien...

I per fi, podeu preguntar-los -però atenció, que només podeu demanar sinceritat si abans n'heu donada-: Us ha agradat? Sabeu per què els ha agradat? Sabeu què no els ha agradat, i per què?

Escolteu el que us diran, i sabreu, de passada, per què cal ensenyar, encara avui, literatura. Jo ja us ho diria, que he fet la pregunta més d'un cop (i més de dos). Però ells us ho explicaran millor que jo.●

Volia fer-ho ben fet

Jaume Closa i Puvia
Professor de llengua i literatura de secundària

Verdaguer em feia por, perquè el Verdaguer èpic, religiós, reelaborador de llegendes i rondalles, romàntic, viatger i excursionista, investigador del Jo i del no-Jo, creador de la llengua literària catalana, aquest Verdaguer que per a l'amant de la literatura pot ser un plaer, per al professor de literatura pot ser una tortura. I el pitjor és que en aquest Any Verdaguer calia fer-ho ben fet. Confesso que he fracassat. Era la primera classe que dedicàvem a Verdaguer. Feia fred a fora (al carrer, al passadís) i feia fred allà on guardo la confiança d'anys de professor. Vaig decidir començar amb *La cançó del raier* i recordo algunes cares (d'estupefacció unes, d'indiferència la resta) quan vaig aturar-me en el títol del poema per explicar que els raiers, aprofitant el corrent fluvial, traslladaven els arbres, tallats, de la muntanya a la plana... I ho feien des de dalt dels troncs, fent equilibris! A qui se li ocorre, d'un

ofici tan remullat, fer-ne un poema! Va ser molt difícil avançar en la lectura, i ara em ve a la memòria que vam estar-nos una estona parlant dels oficis d'abans. De quan no hi havia carreteres ni camions, del camí ral, dels pous de glaç i dels carboners. Vaig mig explicar qui era el *cuier* i qui el *davanter*, què és un congost i un pedregar, què deu passar quan un rai *embarrassa* o *s'apunta* i què vol dir *aviar*. Calia

saber, també, qui era Roland (el de la *Chanson*), i parlar de toponímia (Gerri i Esterri, la Noguera i la Pobla -els sona pel Puyol, el del Barça-). I no em vaig poder estar de comentar què és un *galió* (el diccionari de l'IEC diu que era un tipus de vaixell de càrrega amb tres o quatre arbres de veles), i de precisar què és un *faig*, i un *avetar*, i una *muntanya encrostonada* (us ho asseguro: el crostó d'una barra de

pa no serveix per entendre-ho). Jo els volia parlar de la significació literària de Verdaguer, de la seva capacitat de conjuntar la literatura tradicional amb la literatura moderna, de la seva lluita contra la jerarquia i el poder social, i si m'anava bé la classe, fins i tot de metàfores, símbols i d'heptasil·labs. Res: vam acabar parlant de com ha canviat la societat, com hem aconseguit viure amb més comoditats però sense aventures, com hem deixat de conèixer i estimar el nostre entorn i els nostres oficis, com vivim desapassionadament la vida quotidiana. I que la vida i la mort són tan indistingibles com ho són l'aigua del riu de l'aigua del mar. Ja han passat un parell o tres de mesos d'aquell dia. Ja no fa tan fred, però el bon temps no sembla que es decideixi a venir del tot. No recordo què més vam fer, però segurament va ser com és sempre: la poesia és lluny de nosaltres, lluny de les nostres vides, i lluny de les aules.●